

PA 3136

.T7

Copy 1

PA 3136

.T7

Copy 1

PA 3136
.J7

GRAMMATICORVM GRAECORVM

DE ARTE TRAGICA IVDICIORVM RELIQVIAE

DISSERTATIO PHILOLOGICA

QVAM

AD SVMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
AVCTORITATE AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
IN ACADEMIA FRIDERICIA GVILELMIA RHENANA
RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

ET VNA CVM SENTENTIIS CONTROVERSIIS
DIE XXV MENSIS MAII A. MDCCCLXVII

PVBlice DEFENDET

ADOLFVS TRENDELENBURG

BROMBERGENSIS

ADVERSARII ERVNT

ERNESTVS DROYSEN
OTTO LVEDERS
IVLIUS CZWALINA

BONNAE
FORMIS CAROLI GEORGI

1867.

1720 9877 44 3574 100 12 383 402

1000 1000 1000

PA 3136
T7

20 175 1 184 10 100 0 182

2000 100 1000 0

100 100 100 100

100 100 100 100 100 100

100 100 100 100 100 100

100 100 100 100 100 100

10 100 1 100 100 100

100 100 100 100

100 100

100 100 100 100

ADOLFO TRENDELENBURG

OTTONI IAHN

PIETATIS ERGO

PROLEGOMENA

I

De arte poetarum tragicorum Graecorum quid senserint iudicarintque veteres grammatici, de universa scilicet fabularum quae dicitur oeconomia, de singularum scaenarum compositione earumque inter se nexu, de personarum indole moribusque, de natura et veritate, quam in depingendis hominum moribus imitarentur exprimerentque poetae, de praestantia denique dramatum eorumque in spectatores vi et effectum, de his rebus quid disputaverint veteres tragoediarum interpretes, unde cognoscere queamus paucissimi extant fontes iique, ut reliquias perlustranti primo videri potest aspectu, sat exiles atque exigui, scholia dico et argumenta fabularum. scholiorum in corpore, ut hodie extat, observationibus criticis mythicis geographicis hic illic admixta inveniuntur iudicia, quae ad artem spectant a poetis tragicis adhibitam, pro ceterarum observationum numero admodum rara. varia horum iudiciorum ratio est in variis poetis et scholiis. longe plurima extant in veteribus scholiis Sophocleis, multo pauciora in vasta scholiorum Euripideorum colluvie, paucissima in exiguis scholiis Aeschyleis, nulla fere in Byzantinis scholiis tam Aeschyli quam Sophoclis¹. nihilo melius res se habet

1 Scholia in Aristophanem nullas praebent observationes de arte in compositione ipsarum comoediarum conspicua, nonnulla tamen in iis data occasione disputata sunt de Euripidis Aeschylisque arte, quae suo loco afferam.

in argumentis, decurtatis his omni modo et ad vilem exilitatem redactis, amplificatis illis sterili magistellorum Byzantinorum doctrina et maceratis vana quadam inutilique verborum ubertate. quae fontium et paucitas et exiguitas inprimis videtur in causa fuisse, cur studiorum a veteribus grammaticis in arte poetarum explicanda collocatorum nulla fere adhuc ratio haberetur². cuius rei altera etiam accedit causa. summa veterum scholiorum utilitas nobis posita est in rerum cuiusvis generis explicationibus, quoniam antiquis interpretibus fontes aperti erant, qui nobis iamdudum exaruerunt. quid de arte poetarum iudicaverint nihil curamus nec necesse est curemus, nam in hac re ex eodem fonte haurimus atque illi, ex ipsis scilicet poematis. quare non mirum est, quod qui nostra aetate de fabularum Graecarum praestantia aestimanda disputant rarissime tantum eorum habent rationem, quae de hac re veteres interpretes protulerunt. neque illud primarium erat nec potuit esse consilium hasce reliquias colligenti, ut novi aliquid ex iis disceretur ad admirabilem artem, qua exculta sunt Graecorum dramata, altius perspiciendam, quamquam vel huic rei non nullius sunt fructus veterum iudicia, sed id potius spectandum, ut, quantum quidem potuit fieri in tanta fontium siccitate, lux affunderetur grammaticae Alexandrinae parti, quae a plurimis eorum, qui nostro aevo studio historiae grammaticae Alexandrinae se dederunt, prorsus neglecta, a paucis, qui eam tetigerunt, obiter tantum tacta est. hac de causa reliquias, quae in scholiis observationum ad tragicorum artem spectantium extant, collegi iisque

2 In Eduardi Muelleri libro, qui inscribitur *geschichte der theorie der kunst bei den alten* 2 voll. Breslau 1834 et 37 sex paginae (vol. II p. 225—30) his grammaticorum Alexandrinorum studiis datae sunt, quarum quinque breves nonnullas de Aristarcho Zoiloque observationes, sexta de artis tragicae existimatoribus nihil aliud continet nisi de iis nihil nos scire. alii viri docti in hanc rem dedita opera non inquisiverunt. singula quaedam tetigerunt Welckerus Schlegelius (cfr. *vorlesungen ueb. dram. kunst* I p. 134. 163. 170) alii.

prolegomena praemisi, quibus, quae de natura et auctoribus observationum illarum dicenda erant, exposui. in hac re ea prae ceteris et brevitate et perspicuitate sese commendabat via, ut initium fieret ab argumentis enumerandis examinandisque, unde quasi sponte apparebit, quae nostro inserviant proposito. prolegomenis singulae scholiorum classes pro sua quaeque materia subiunguntur.

Inter argumentorum scriptores primum tenere locum Aristophanem Byzantium inter omnes constat. qui huius argumentis primus singularem operam navavit Augustus Nauckius in libro, quo grammatici huius celeberrimi fragmenta collegit et disposuit³, hanc unam in primis rem ad liquidum perduxit, ὑποθέσεις, quae versibus astrictae in libris nostris Aristophanis nomen prae se ferant, abiudicandas esse huic grammatico et mediocri tribuendas versificatori Tzetzarum Tricliniorumque aetati suppari. pleniorum cum ipsorum argumentorum tum Aristophanis, argumentorum scriptoris, notitiam debemus Schneidewino, qui in commentatione *de hypothesis tragœdiarum Graecarum Aristophani Byzantino vindicandis* conscripta⁴ ex indole et proprietate argumentorum, quae librorum auctoritate Aristophani assignantur, primum certam normam constantemque rationem eruit, quam Aristophanes in componendis hypothesis secutus esse videretur, deinde vestigiis insistens, quae eiusdem indolis doctrinae proprietatis in reliquis argumentis apparerent, Aristophani vindicavit, quae ut Aristophanea hoc modo se proderent, denique sedem exquirere conatus est, quam genuinam ar-

3 *Aristophanis Byzantii grammatici Alexandrini fragmenta collegit et disposuit Augustus Nauck Halis 1848 p. 252—263.*

4 Recitata est commentatio in consessu societatis regiae scientiarum Gottingensis d. IV decembr. a. 1852 et edita Gottingae a. 1853.

gumenta obtinuissent. tribus argumentis Aristophaneis Antigonaе Medae Baccharum iam a Nauckio allatis quartum addidit Schneidewinus Eumenidum, cuius auctoris nomen membranae Laurentianae servarunt. feliciter igitur evenit, ut ex Graecae tragoediae principum operibus unius fabulae Aeschyli, duarum Sophoclis, unius iterum Euripidis argumenta superessent, quorum scriptorem codices nobis testantur. inde Schneidewinus collegit, quod vel per se probabile fuit, non unius tantum alteriusve horum poetarum fabulas dedita opera argumentis ornasse Aristophanem, sed tres tragicorum principes pariter studiis suis esse complexum. quae coniectura egregie firmata est eo, quod post commentationem Schneidewinianam numerus earum hypothesisum, quae auctoris sui in fronte gerant nomen, laetissime auctus est. Kirchhoffii enim opera ad quattuor illa argumenta Aristophanea accesserunt tria, quae in codicibus Aristophanis nomine insignita sunt, Phoenissarum Orestis Rhesi, quorum duo priora Kirchhoffius edidit in *zeitschr. f. d. gymnasialeswesen* 1853 supplem. Septem his octavum ipse potui addere, quippe cuius scriptor aliunde atque ex codice certissime cognosceretur.

Rerum, quae argumentis tractavit Aristophanes, quinque genera constituit Schneidewinus, quae aut omnibus quattuor argumentis Aristophaneis aut singulis ex his propria invenit, quaeque litteris *A B C D E* signata ipsis eius verbis apponam, omissis tamen nonnullis, quae explicandi gratia adiecit. sunt autem genera haec:

A auctor summam rerum, quae sunt in fabula, paucis complectitur, oratione usus membratim concisa.

B annotat, solusne poeta argumentum in scaenam attulerit, an vel reliqui duo pariter vel alteruter eorum: κεῖται δὲ ἡ μυθοποιία καὶ παρὰ τῷ δεῖνα vel παρ' οὐδετέρῳ κεῖται ex formula dicitur.

C locum actionis, compositionem chori, personam prologi nominat, in quo negotio hac uti solet norma: ἡ μὲν σκηνὴ ὑπόκειται....., ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ.....,

προλογίζει δὲ..... etiam indices personarum concinnasse Aristophanem valde probabile est.

D apponit didascalica, quando primum docta sit fabula, quo Archonte, qua Olympiade; quae una in certamen delatae sint aliorum poetarum fabulae, quo eventu certatum sit, sed ut ultra τὰ τρίτα non progrediatur.

E postremo, si quidem ex Antigonae argumento coniecturam capere licet, quota quaeque poetae fabula in numero operum esset, indicavit.

At his partibus non omnia esse exhausta, quibus locum concederet in argumentis suis Aristophanes, ipse sensit Schneidewinus cum adderet: praeter argumentorum partes illas numero quinque, quae fere certae fixaeque fuisse videntur, non negaverim, Aristophanem etiam aliis notitiis scitu dignis ex re locum concessisse. ita fortasse iudicia de praestantia fabularum appinxit, sed ea perbrevia, opinor, et cum memoria rerum coniuncta, — nec decent Aristophanem, quae in argumentis Euripideis et Aristophaneis de virtutibus carminum breviter et prudenter admonentur. quae quo iure monuerit Schneidewinus mox apparebit collatis inter se argumentis ab Aristophane confectis, et ipse iam vir doctus in persequenda quaestione probe intellexit, iudicia illa de praestantia fabularum singulis argumentis apposita non minus certam fixamque effecisse argumentorum Aristophaneorum particulam, quam notae de loco actionis de chori compositione de didascalicis aliisque rebus. quare quae eiusmodi in argumentis inveniantur, ut sextum observationum genus littera *F* liceat notare. de septimo denique rerum in argumentis tractatarum genere, quod nescio qua de causa neglexit in schema suum recipere, haec monet Schneidewinus l. l. p. 13: denique animum advertamus oportet quod est in arg. Ant. post expositas partes fabulae notationemque scenae: τὸ δὲ κεφάλαιον ἐστὶ τὰφος Πολυνείκους καὶ Ἀντιγόνης ἀναίρεσις καὶ μῦθος Εὐριπίδης τῆς Αἴμονος μητρὸς. nam cum paene eadem recurrant in arg. Oed. Reg.,

Aeschyli Prom., Sept., Perss. — nisi quod in *Sept.* et *Persis* non τὸ κεφάλαιον, sed, quod eodem redit, ἡ ὑπόθεσις legitur —, quae aliunde docentur ab *Aristophane* fluxisse, in promptu est suspicari, grammaticum praeter continuitatem actionis casus primarios seorsum enumeravisse. his pauca mihi addenda sunt de significatione vocabulorum ὑπόθεσις et κεφάλαιον. non puto enim prorsus recte statuuisse *Schneidewinum*, eodem redire utriusque vocis significationem, quamquam ex usu earum, qui in nostris argumentis observatur, certo definiri nequit, quod inter illas intercedat discrimen. κεφάλαια, ut *Latinorum capitula*, primarios fabulae casus significare, recte intellexit *Schneidewinus*. eodem sensu usurpatum esse vocabulum ὑπόθεσις concludere potuit ex arg. *Sept.* ἡ δὲ ὑπόθεσις στρατιὰ Ἀργείων πολιορκοῦσα Θηβαίους τοὺς καὶ νικήσαντας καὶ θάνατος Ἑτεοκλέους καὶ Πολυνείκους, nam fratrum mors caput est tragoediae. apparet autem ex arg. *Persarum* ἡ δὲ ὑπόθεσις· Ἐξοξῆς στρατευσάμενος κατὰ Ἑλλάδος καὶ περὶ μὲν ἐν Πλαταιαῖς νικηθεὶς, ναυτικῇ δὲ ἐν Σαλαμῖνι διὰ Θεσσαλίας φεύγων διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἀσίαν, hoc loco ὑπόθεσιν non idem esse ac κεφάλαιον, nam quae memorantur non sunt capitula dramatis, sed ante ipsam actionem cadunt. latius igitur patet significatio vocis ὑπόθεσις, quam ita definiverim: ὑπόθεσις, ut *Latinorum argumentum*, significat universam materiam, quae in certas particulas (capitula) divisa dramati subiecta est, ipsae particulae sunt κεφάλαια. in signandis argumentorum partibus sub eadem littera Γ posui enuntiata et quae incipiunt a verbis τὸ δὲ κεφάλαιον et quae a verbis ἡ δὲ ὑπόθεσις.

I argumentum *Eumenidum Aeschyleae*.

⁵ Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ.

Α Ὅρεσθης ἐν Δελφοῖς περιεχόμενος ὑπὸ τῶν Ἑρι-

5 Nomen *Aristophanis* servavit cod. *Med.*

νύων βουλῇ Ἀπόλλωνος παρεγένετο εἰς Ἀθήνας εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἧς βουλῇ νικήσας κατήλθεν εἰς Ἄργος. τὰς δὲ Ἐρινύας πρᾶννασα προσηγόρευσεν Εὐμενίδας.

B παρ' οὐδετέρῳ κεῖται ἡ μυθοποιία.
desunt CDEFG.

II argumentum Antigoniae Sophocleae.

Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ⁶ ὑπόθεσις Ἀντιγόνης.

A Ἀντιγόνη παρὰ τὴν πρόσταξιν τῆς πόλεως θάψασα τὸν Πολυνείκην ἐφωράθη καὶ εἰς μνημεῖον κατάγειον ἐντεθεῖσα παρὰ τοῦ Κρέοντος ἀνήρηται. ἐφ' ἣ καὶ Αἴμων δυσπαθήσας διὰ τὸν εἰς αὐτὴν ἔρωτα ξίφει ἑαυτὸν διεχειρίσατο. ἐπὶ δὲ τῷ τούτου θανάτῳ καὶ ἡ μήτηρ Εὐρυδίκη ἑαυτὴν ἀνείλε.

B κεῖται ἡ μυθοποιία καὶ παρὰ Εὐριπίδῃ ἐν Ἀντιγόῃ· πλὴν ἐκεῖ φωραθεῖσα μετὰ τοῦ⁷ Αἴμονος δίδοται πρὸς γάμου κοινωνίαν καὶ τέκνον τίπτει τὸν Αἴμονα.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Θήβαις ταῖς Βοιωτικαῖς. ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ ἐπιχωρίων γερόντων. προλογίζει ἡ Ἀντιγόνη.

G ὑπόκειται δὲ τὰ πράγματα ἐπὶ τῶν Κρέοντος βασιλείων. τὸ δὲ κεφάλαιόν ἐστι τάφος Πολυνείκους, Ἀντιγόνης ἀναίρεσις, θάνατος Αἴμονος καὶ μόρος Εὐρυδίκης τῆς Αἴμονος μητρός.

F φασὶ δὲ τὸν Σοφοκλέα ἠξιώσθαι τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας, εὐδοκμήσαντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης.

E λέλεκται⁸ δὲ τὸ δράμα τοῦτο τριακοστὸν δεύτερον.
deest D tantum.

III argumentum Medae Euripideae.

Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ⁹ ὑπόθεσις.

A Μήδεια διὰ τὴν πρὸς Ἰάσονα ἔχθραν, τῷ ἐκείνου γεγαμηκέναι Ἰλᾶνκην τὴν Κρέοντος θυγατέρα, ἀπέκτεινε μὲν

6 Nomen extat in cod. Laur.

7 Pro μετὰ τοῦ Αἴμονος O. Iahnus μετὰ τοῦτο Αἴμονος.

8 Λεδιδάχται Vsenerus collato scholio Eur. Andr. 446 p. 288 Cobet. οὐ δεδιδάχται] οὐ δέδειχται codices.

9 Nomen Aristophanis legitur in BH et Pal. 287.

Γλαύκην καὶ Κρέοντα καὶ τοὺς ἰδίους υἱούς, ἐχωρίσθη δ' Ἰάσονος Αἰγεί συνοικήσουσα.

B παρ' οὐδετέρῳ κεῖται ἡ μυθοποιία.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Κορίνθῳ, ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐκ γυναικῶν πολιτίδων. προλογίζει δὲ τροφὸς Μηδείας.

D ἐδιδάχθη ἐπὶ Πυθιδώρου ἄρχοντος ὀλυμπιάδος πζ' ἔτει πρώτῳ. πρώτος Εὐφορίων, δεύτερος Σοφοκλῆς, τρίτος Εὐριπίδης Μηδείᾳ Φιλοκτήτῃ Αἰκτυΐ Θηρισταῖς σατύροις. οὐ σῶζεται.

desunt EFG.

IV argumentum Baccharum Euripideae.

Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ¹⁰ ὑπόθεσις.

A Διόνυσος ἀποθεωθείς, μὴ βουλομένου Πενθέως τὰ ὄργια αὐτοῦ ἀναλαμβάνειν, εἰς μανίαν ἀγαγὼν τὰς τῆς μητρὸς ἀδελφὰς ἠνάγκασε Πενθέα διασπασθῆναι.

B ἡ μυθοποιία κεῖται καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Πενθεΐ.

desunt CDEFG.

V argumentum Phoenissarum Euripideae.

Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ¹¹ ὑπόθεσις.

G τὸ δὲ κεφάλαιον] ἐπιστρατεία¹² τοῦ Πολυνείκους μετὰ τῶν Ἀργείων ἐπὶ Θήβας καὶ ἀπώλεια τῶν ἀδελφῶν Πολυνείκους καὶ Ἐτεοκλέους καὶ θάνατος Ἰοκάστης.

B ἡ μυθοποιία κεῖται παρ' Αἰσχύλῳ ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας πλὴν ἐκεῖ τῆς Ἰοκάστης * * * *¹³

10 Nomen testatur cod. Palat.

11 Nomen servavit Venet. 468.

12 Argumentum initio mutilatum supplevit Kirchhoffius additis verbis ἡ μὲν ὑπόθεσις τοῦ δράματος, quae recepit Dindorfius. τὸ δὲ κεφάλαιον ego scripsi.

στ

13 Πλει Ἰοκάστης Vat. 1345 πλειστής Ἰοκάστης Vat. 1135. πλὴν τῆς Ἰοκάστης Kirchhoffius scripsit. mihi gravius videtur hic locus esse corruptus et in litteris πλει Ἰοκάστης latere formula grammatico usitatissima πλὴν ἐκεῖ τῆς Ἰοκάστης, quam in simili re legimus in arg. II B πλὴν ἐκεῖ φωραθεῖσα et in arg. XIII B πλὴν ἐκεῖ εἰνοῦχος. . . .

D ἐδιδάχθη ἐπὶ Ναυσικράτους ἄρχοντος * * * δευ-
τερος Εὐριπίδης * * * καθῆκε διδασκαλίαν * * * περὶ του-
του· καὶ γὰρ ταῦτά οἱ Οἰνόμαος καὶ Χρίσιππος καὶ * * *
σώζεται.

C * * * ¹⁴ ὁ χορὸς συνέστηκεν ἐκ Φοινισσῶν γυναι-
κῶν. προλογίζει δὲ Ἰοκάστη.

desunt *AEF*.

VI argumentum Orestis Euripideae.

Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ ¹⁵ ὑπόθεσις.

A Ὀρέστης διὰ τὴν τῆς μητρὸς σφαγὴν, ἅμα καὶ ὑπὸ
τῶν Ἐρινύων δειματούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Ἀργείων κατα-
κριθεὶς θανάτῳ (θάνατον?), μέλλων φονεύειν Ἑλένην καὶ
Ἐρμιόνην, ἀνθ' ὧν Μενέλαος παρὼν οὐκ ἐβοήθησεν, διεκω-
λίθη ὑπὸ Ἀπόλλωνος.

B παρ' οὐδετέρῳ δὲ κεῖται ἡ μυθοποιία.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Ἀργεῖ·
ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐκ γυναικῶν Ἀργείων ἡλικιωτίδων
Ἠλέκτρας, αἱ καὶ παραγίνονται ὑπὲρ τῆς τοῦ Ὀρέστου πυν-
θανόμεναι συμφορᾶς, προλογίζει δὲ Ἠλέκτρα.

F τὸ δὲ δράμα κωμικωτέραν ἔχει τὴν καταστοφὴν ¹⁶.
* * * * τὸ δράμα τῶν ἐπὶ σκηνῆς εὐδοκιμούντων, χεῖριστον
δὲ τοῖς ἡῤεσι. πλὴν γὰρ Πυλάδου πάντες φαῦλοι [ῆσαν].

desunt *DEG*.

VII argumentum Rhesi Euripideae.

Ἀριστοφάνους ¹⁷ ὑπόθεσις.

A Ρῆσος παῖς μὲν ἦν Στυμφόνης τοῦ ποταμοῦ καὶ
Τερψιχόρης, Μουσῶν μιᾶς, Θρακῶν δὲ ἡγούμενος εἰς Ἴλιον
παραγίνεται νυκτὸς στρατευομένων Τρώων παρὰ ταῖς ναυσὶ
τῶν Ἑλλήνων. τοῦτον Ὀδυσσεὺς καὶ Λιομήδης κατάσκοποι
ὄντες ἀναιροῦσιν, Ἀθηναῖς αὐτοῖς ὑποθεμένης· μέγαν γὰρ

¹⁴ Interciderunt verba ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται.....

¹⁵ Aristophanis esse argumentum testantur B et Ven. 468.

¹⁶ Quae post haec in codd. leguntur in formam ἀπορίας καὶ
λύσεως redacta Aristophani recte abiudicarunt Schneidewinus et Din-
dorfius.

¹⁷ Aristophanis nomen solus servavit A.

ἔσεσθαι κίνδυνον ἐκ τούτου. Τερψιχόρη δὲ ἐπιφανεῖσα τὸ τοῦ παιδὸς σῶμα ἀφείλετο. ὡς ἐν παρόδῳ δὲ διαλαμβάνει καὶ περὶ τοῦ φόνου τοῦ Δόλωνος.

C ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ἐν Τροίᾳ. ὁ χορὸς συνέστηκεν ἐκ φυλάκων Τρωϊκῶν, οἳ καὶ προλογίζουσι. περιέχει δὲ τὴν νυκτεγερσίαν.

desunt BDEFG.

VIII argumentum Oedipi Colonei Sophocleae ¹⁸.

A ὁ ἐπὶ Κολωνῷ Οἰδίπους συνημμένος πῶς ἐστὶ τῷ Τυράννῳ. τῆς γὰρ πατρίδος ἐκπεσὼν ὁ Οἰδίπους ἤδη γε-
ραιὸς ὢν ἀφικνεῖται εἰς Ἀθήνας, ὑπὸ τῆς Θυγατρὸς Ἀντι-
γόνης χειραγωγούμενος. ἦσαν γὰρ * * * * τῶν ἀρσένων περὶ
τὸν πατέρα φιλοστοργότεραι. ἀφικνεῖται δὲ εἰς Ἀθήνας κατὰ
πυθόχρηστον, ὡς αὐτὸς φησι, χρησθὲν αὐτῷ παρὰ ταῖς σε-
μναῖς καλουμέναις θεαῖς μεταλλάξαι τὸν βίον. τὸ μὲν οὖν
πρῶτον γέροντες ἐγγώριοι, ἐξ ὧν ὁ χορὸς συνέστηκε, πυθό-
μενοι συνέρχονται καὶ διαλέγονται πρὸς αὐτὸν, ἔπειτα δὲ
Ἰσμήνη παραγενομένη τὰ κατὰ τὴν στάσιν ἀπαγγέλλει τῶν
παίδων καὶ τὴν γενομένην ἄφιξιν τοῦ Κρέοντος πρὸς αὐ-
τόν· ὃς καὶ παραγενόμενος ἐπὶ τῷ ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς τοῦ-
πίσω ἄπρακτος ἀπαλλάττεται. ὁ δὲ πρὸς τὸν Θησέα διελ-
θὼν τὸν χρησμόν οὕτω τὸν βίον καταστρέφει παρὰ ταῖς
θεαῖς.

F τὸ δὲ δρᾶμα τῶν θαυμαστῶν· ὃ καὶ ἤδη γεγηρα-

¹⁸ Hoc argumentum hic statim exhibui, quoniam pro funda-
mento ei fuisse hypothesin Aristophaneam et indoles eius et testi-
monium satis disertum docet. scholiasta ad Statii Thebaidos lib. XII
510 haec annotat '*Oedipus expulsus Creontis imperio confugit Epico-
lono* (sic!), *in quo lucus* (locus cod.) *erat Furiis consecratus, sed mise-
ricordia Atheniensium illa sede est exceptus* (erutus cod.) *hospitaliter-
que tractatus. hanc tragoediam Aristophanes scripsit.*' quod
scholiasta narrat breve est argumentum Oedipi Colonei Sophocleae,
ut probatur etiam Graeco dramatis vocabulo '*Epicolono*'. huius tra-
goediae auctorem scholiasta Aristophanem finxit, nam ex eius hypo-
thesi sumpsit sibi notitiam mythologicam. scholion mihi indicavit Otto
Iahnus.

κὼς ὁ Σοφοκλῆς ἐποίησε, χαρίζομενος οὐ μόνον τῇ πατρίδι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἑαυτοῦ δήμῳ· [ἦν γὰρ Κολωνῆθεν] ὥστε τὸν μὲν δῆμον ἐπίσημον ἐπιδείξαι, χαρίσασθαι δὲ καὶ τὰ μέγιστα τοῖς Ἀθηναίοις, δι' ὧν ἀπορρήτως ἔσσεσθαι καὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτοὺς κρατήσκειν ὑποτίθεται ὁ Οἰδίπους, προαναφωνῶν ὅτι διαστασιάσουσι πρὸς Θηβαίους ποτὲ καὶ τούτων κρατήσουσιν ἐκ χρησμῶν διὰ τὸν τάφον αὐτοῦ.

Ο ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐν τῷ ἱππίῳ Κολωνῷ πρὸς τῷ ναῷ τῶν σεμνῶν. ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ Ἀθηναίων ἀνδρῶν. προλογίζει Οἰδίπους.

desunt BDEG.

His argumentis, quae antiquorum testimonia ut Aristophanea tuentur, subiungam ea, quae eiusdem auctoris esse tam pro certo et explorato post Kirchhoffium habuit Dindorfius, ut in editione sua scholiorum Euripideorum Aristophanis nomen iis praefigeret.

IX argumentum Alcestidis Euripideae.

(Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ ¹⁹.)

A Ἀλκυστις ἡ Πελίου θυγάτηρ, ὑπομείνασα ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς τελευτῆσαι, Ἡρακλέους ἐπιδημήσαντος ἐν τῇ Θετταλίᾳ διασώζεται βιασαμένου τοὺς χθονίους θεοὺς καὶ ἀφελομένου τὴν γυναῖκα.

B παρ' οὐδετέρῳ κεῖται ἡ μυθοποιία.

E τὸ δράμα ἐποιήθη ἰζ'.

D ἐδιδάχθη ἐπὶ Γλανκίνου ἄρχοντος ὀλυμπιάδος πέ' ἔτει δευτέρῳ. πρῶτος ἦν Σοφοκλῆς, δεύτερος Εὐριπίδης Κρήσσαις Ἀλκμαίῳ τῷ διὰ Ψωφίδος, Τηλέφῳ Ἀλκήστιδι * * *

F τὸ δὲ δράμα κωμικωτέραν ἔχει τὴν καταστροφὴν.

C ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Φεραίς μιᾷ πόλει τῆς Θετταλίας. συνέστηκε δὲ ὁ χορὸς ἐκ τινων πρεσβυτῶν ἐντοπίων, οἳ καὶ παραγίνονται συμπαθήσοντες ταῖς Ἀλκήστιδος συμφοραῖς. προλογίζει ὁ Ἀπόλλων.

19 Quae his uncis inclusi () desunt in libris manuscriptis.

D Εἰσὶδ * * * ἐχορήγει²⁰.

deest G tantum.

X argumentum Andromachae Euripideae.

(Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ.)

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος κεῖται ἐν Φθίᾳ, ὃ δὲ χορὸς (συνέστηκεν) ἐκ Φθιωτίδων γυναικῶν. προλογίζει δὲ Ἀνδρομάχη.

F τὸ δὲ δράμα τῶν δευτέρων. ὁ πρόλογος σαφῶς καὶ εὐλόγως εἰρημένος. εὐ²¹ δὲ καὶ τὰ ἐλεγεία τὰ ἐν τῷ θρήνῳ τῆς Ἀνδρομάχης. ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ῥήσις Ἑρμιόνης τὸ βασιλικὸν ὑφαιροῦσα²². καὶ ὁ πρὸς Ἀνδρομάχην λόγος οὐ καλῶς²³ ἔχων. εὐ³ δὲ καὶ ὁ Πηλεὺς ὁ τὴν Ἀνδρομάχην ἀφελόμενος.

desunt ABDEG.

Iam in tanta argumentorum multitudine, quae aut veterum testimoniis aut recentiorum consensu Aristophani assignantur auctori, vix moneam opus est, ea quoque, quae a Schneidewino Aristophani vindicata apponenda sunt, quamvis nulla externa nitantur auctoritate, non minus certo pro Aristophaneis esse sumenda, quoniam sola librariorum incuria factum est, ut non in his quoque scriptoris nomen appareret. enumerabo ea secundum poetarum aetates.

XI argumentum Promethei Aeschyleae.

A Προμηθεύς ἐν Σκυθίᾳ δεδεμένος διὰ τὸ κεκλωμέναι τὸ πῦρ πυνθάνεται Ἰὼ πλανωμένη, ὅτι κατ' Αἴγυπτον

20 Inepte haec verba ab notitia didascalica, quam sequi debent, seiuncta sunt verbis τὸ δὲ δράμα—προλογίζει ὁ Ἀπόλλων. Dindorfius. quae coniuncta sunt in libris cum hoc argumento, quaeque alio afferam loco non Aristophaneae esse disciplinae recte monuit Schneidewinus.

21 Εὐ³ δὲ καὶ scripsi, ἔστι δὲ καὶ codd. ἔτι δὲ καὶ Hermannus.

22 Ὑφαιροῦσα scripsi, ὑφαίνουσα codd. quod Musurus in ἐμφαίνουσα Lascaris in ὑποφαίνουσα mutarunt. ὑποφαίνουσα receperunt Kirchhoffius Dindorfius ceteri.

23 Οὐ καλῶς recepi ex cod. Palat. G, οὐ κακῶς editores ex ceteris codicibus.

γενομένη ἐκ τῆς ἐπαφήσεως τοῦ Διὸς τέξεται τὸν Ἑπαφον. Ἑρμῆς δὲ παράγεται ἀπειλῶν αὐτῷ κεραννωθῆσεσθαι, ἐὰν μὴ εὔπῃ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι τῷ Διὶ, καὶ τέλος βροντῆς γενομένης ἀφανῆς γίνεται ὁ Προμηθεύς.

B κεῖται δὲ ἡ μυθοποιία ἐν παρεκβάσει παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Κόλχοις, παρὰ δὲ Εὐριπίδῃ ὅλως οὐ κεῖται.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Σκυθίᾳ [ἐπὶ τὸ Κανκάσιον ὄρος·²⁴] ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ Ὠκεανίδων νυμφῶν.

G τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτοῦ ἐστὶ Προμηθεύς δέσις.
desunt DEF.

XII argumentum Septem Aeschyleae.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ἐν Θήβαις ὑπόκειται. ὁ δὲ χορὸς ἐκ Θηβαίων ἐστὶ παρθένων.

G ἡ δὲ ὑπόθεσις· στρατιὰ Ἀργείων πολιορκοῦσα Θηβαίους τοὺς καὶ νικήσαντας, καὶ θάνατος Ἑτεοκλέους καὶ Πολυνείκους.

D ἐκιδάχθη ἐπὶ Θεαγενίδου ὀλυμπιάδι οἷ'. ἐνῖκα Αἰτῷ Οἰδίποδι Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας Σφιγγὶ σατυρικῇ. δεύτερος Ἀριστίας Περσεὶ Ταντάλῳ Παλαισταῖς σατυρικοῖς τοῖς Πρατίνου πατρός. τρίτος Πολυφράδμων Ἀνκουργεῖα τετραλογία.

desunt AB EF.

XIII argumentum Persarum Aeschyleae.

B Γλαῦκος ἐν τοῖς περὶ Αἰσχύλου μύθων ἐκ τῶν Φοινισσῶν Φρυγίχου φησὶ τοὺς Πέρσας παραπεποιῆσθαι. ἐκτίθησι δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ δράματος ταύτην·

ἑτάδ' ἐστὶ Περσῶν τῶν πάλαι βεβηκότων'.

πλὴν ἐκεῖ εὐνοῦχός ἐστιν ἀγγέλλων ἐν ἀρχῇ τὴν Ξέρξου ἤταν, στορνύς τε θρόνους τινὰς τοῖς τῆς ἀρχῆς παρόδρσις, ἐνταῦθα δὲ προλογίζει χορὸς πρεσβυτῶν²⁵.

24 Haec verba inepta addita sunt a recentiore grammatico, qui locum secundae et tertiae fabulae confudit. alter scholiasta recte monet: ἰστέον ὅτι οὐ κατὰ τὸν κοινὸν λόγον ἐν τῷ Κανκάσῳ φησὶ δεδῆσθαι τὸν Προμηθεῖα, ἀλλὰ πρὸς τοῖς Εὐρωπαίοις τέρμασι τοῦ Ὠκεανοῦ, ὡς ἀπὸ τῶν πρὸς τὴν Ἰῶ λεγομένων ἐστὶ συμβαλεῖν.

25 Quae in M sequuntur: τῶν δὲ χορῶν τὰ μὲν ἐστὶ παροδικὰ

C καὶ ἔστιν ᾧ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος παρὰ τῷ τάφῳ Δαρείου.

G ἡ δὲ ὑπόθεσις· Ξέρξης στρατευσάμενος κατὰ Ἑλλάδος, καὶ πεζῇ μὲν ἐν Πλαταιαῖς νικηθεὶς, ναυτικῇ δὲ ἐν Σαλαμῖνι, διὰ Θεσσαλίας φεύγων διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἀσίαν.

D ἐπὶ Μένωνος τραγωδῶν Αἰσχύλος ἐνία Φινεῖ Πέρσαις Γλαύκῳ Προμηθεῖ.

desunt AEF.

XIV argumentum Agamemnonis Aeschyleae.

A Ἀγαμέμνων εἰς Ἴλιον ἀπιὼν τῇ Κλυταιμνήστρᾳ, εἰ πορθήσει τὸ Ἴλιον, ὑπέσχετο τῆς αὐτῆς ἡμέρας σημαίνειν διὰ τοῦ πυρσοῦ. ὅθεν σκοπὸν ἐκάθισεν ἐπὶ μισθῷ Κλυταιμνήστρᾳ, ἵνα τηροίη τὸν πυρσόν. καὶ ὁ μὲν ἰδὼν ἀπήγγειλεν, αὐτὴ δὲ τῶν πρεσβυτῶν ὄχλον μεταπέμπεται, περὶ τοῦ πυρσοῦ ἐροῦσα — ἐξ ὧν ὁ χορὸς συνίσταται²⁶ — οἳ τινες ἀκούσαντες παιανίζουσι. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Ταλθύβιος παραγίνεται καὶ τὰ κατὰ τὸν πλοῦν διηγεῖται. Ἀγαμέμνων δ' ἐπὶ ἀπῆνης ἔρχεται· εἶπετο δ' αὐτῷ ἑτέρα ἀπῆνη, ἔνθα ἦν τὰ λάφυρα καὶ ἡ Κασάνδρα. αὐτὸς μὲν οὖν προεισέρχεται εἰς τὸν οἶκον σὺν τῇ Κλυταιμνήστρᾳ. Κασάνδρα δὲ προμαντεύεται, πρὶν εἰς τὰ βασίλεια εἰσελθεῖν, τὸν ἑαυτῆς καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος θάνατον, καὶ τὴν ἐξ Ὀρέστου μητροκτονίαν, καὶ εἰσπηδᾷ ὡς θανουμένη, ῥίψασα τὰ στέμματα.

F τοῦτο δὲ τὸ μέρος τοῦ δράματος θαυμάζεται ὡς ἔκπληξιν ἔχον καὶ οἶκτον ἱκανόν. ἰδίως δὲ Αἰσχύλος τὸν Ἀγαμέμνονα ὑπὸ <ἐπὶ cod.> σκηνῆς ἀναιρεῖσθαι ποιεῖ, τὸν δὲ Κασάνδρας σιωπῆσας θάνατον νέκραν αὐτὴν ὑπέδειξεν, πεποιήκε τε Αἴγισθον καὶ Κλυταιμνήστραν ἐκάτερον διῶσχυριζόμενον περὶ τῆς ἀναιρέσεως ἐνὶ κεφαλαίῳ, τὴν μὲν τῇ

ὅτε λέγει δι' ἣν αἰτίαν πέρεσιν, ὡς τὸ 'Τύριον οἶδμα λιποῦσα' (Eur. Phoen. 202) τὰ δὲ στάσιμα, ὅτε ἴσταται καὶ ἄρχεται τῆς συμφορᾶς τοῦ δράματος, τὰ δὲ κομματικά, ὅτε λοιπὸν ἐν θορήνῳ γίνεται secluserunt Schneidewinus et Dindorfius ut excerptum alterius grammatici alieno loco insertum.

26 Similiter haec nota in Persarum argumento commodo statim loco apposita est.

ἀναιρέσει Ἰφιγενείας, τὸν δὲ ταῖς τοῦ πατρὸς Θυέστου ἐξ Ἀτρέως συμφοραῖς.

D ἐδιδάχθη τὸ δράμα ἐπὶ ἄρχοντος Φιλοκλέους Ὀλυμπιάδι ὀγδοηκοστῇ ἔτει δευτέρῳ. πρῶτος Αἰσχύλος Ἀγαμέμνονι Χοηφόροις Εὐμενίσι Πρωτεῖ σατυρικῷ. ἐχορήγει Ξενοκλῆς Ἀφιδνεύς.

C προλογίζει δὲ ὁ φύλαξ, θεράπων Ἀγαμέμνονος²⁷.
desunt *BEG*.

Choephororum Supplicumque Aeschylearum argumenta in nostris libris nulla extant.

XV argumentum Oedipi Regis Sophocleae.

G ὁ τύραννος Οἰδίπους πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐν τῷ Κολωνῷ ἐπιγράφεται. τὸ κεφάλαιον δὲ τοῦ δράματος γνῶσις τῶν ἰδίων κακῶν Οἰδίποδος, πῆρωςίς τε τῶν ὀφθαλμῶν καὶ δι' ἀγχόνης θάνατος Ἰοκάστης.

desunt *ABCDEF*.

XVI argumentum Philoctetae Sophocleae.

G τὸ δὲ κεφάλαιον] ἀπαγωγὴ²⁸ Φιλοκτῆτου ἐκ Ἀθήμνου εἰς Τροίαν ὑπὸ Νεοπτολέμου καὶ Ὀδυσσεώς καθ' Ἑλένου μαντείαν, ὃς κατὰ μαντείαν Κάλχαντος, ὥς εἰδὼς χρησμοὺς συντελοῦντας πρὸς τὴν Τροίαν ἄλωσιν, ὑπὸ Ὀδυσσεώς νύκτωρ ἐνεδρευθεὶς, δέσμιος ἤχθη τοῖς Ἑλλήσιν.

C ἡ δὲ σκηνή (τοῦ δράματος ὑπόκειται) ἐν Ἀθήμνῳ, ὃ δὲ χορὸς (συνέστηκεν) ἐκ γερόντων τῷ Νεοπτολέμῳ συμπλεόντων.

B κεῖται καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἡ μυθοποιία.

D ἐδιδάχθη ἐπὶ Γλαυκίππου. πρῶτος ἦν Σοφοκλῆς.
desunt *AEF*.

XVII argumentum Electrae Sophocleae²⁹.

[*C* ἡ σκηνή τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Ἀργεῖ. ὃ δὲ

27 Haec verba in *M* post inscriptionem fabulae leguntur.

28 Mutilum initio argumentum supplevit Schneidewinus.

29 Hoc fragmentum non legitur in *LG*. ceterae duae diversorum argumentorum laciniae, quas ex *LG* edidit Dindorfius, nihil habent, quo originem Aristophaneam probent, quamquam alteram Schneidewinus recepit.

χορὸς συνέστηκεν ἐξ ἐπιχωρίων παρθένων. προλογίζει δὲ ὁ παιδαγωγὸς Ὀρέστου.]

desunt *ABDEFG*.

Trachiniarum argumentum prorsus intercidit, Aiakis non extat in codice Laurentiano. quod in recentioribus libris legitur omisit Schneidewinus, quippe quod ab interpolatoribus dilatatum pauca tantum genuinae formae vestigia exhiberet. quae ad nostrum pertinent propositum infra afferam.

[XVIII argumentum Troadum Euripideae ³⁰.

Α μετὰ τὴν Ἰλίου πόρθησιν ἔδοξεν Ἀθηνᾶ τε καὶ Ποσειδῶνι τὸ τῶν Ἀχαιῶν στράτευμα διαφθεῖραι, τοῦ μὲν εὐνοοῦντος τῇ πόλει διὰ τὴν κτίσιν, τῆς δὲ μισησάσης τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν Αἴαντος εἰς Κασάνδραν ἔβριν. οἱ δὲ Ἕλληνες κληρωσάμενοι περὶ τῶν αἰχμαλώτων γυναικῶν τὰς ἐν ἀξιώμασιν ἔδωκαν Ἀγαμέμνωνι μὲν Κασάνδραν, Ἀνδρομάχην δὲ Νεοπτολέμῳ, Πολυξένην δὲ τῷ Ἀχιλλεῖ. ταύτην μὲν οὖν ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀχιλλέως ταφῆς ἔσφαξαν, Ἀστυνάκτα δὲ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἔρριψαν. Ἑλένην δὲ ὡς ἀποκτενῶν Μενέλαος ἤγαγεν, Ἀγαμέμνων δὲ τὴν χρησιμὸν ἐνυμφαγώγησεν. Ἐκάβη δὲ τῆς μὲν Ἑλένης κατηγορήσασα, τοὺς ἀναιρεθέντας

30 Teste Cobeto Troadum scholia codicis Neapolitani hunc gerunt in fronte titulum Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ σχόλια εἰς τὸ δράμα τῶν τοῦ Εὐριπίδου Τρωάδων. Nauckius l. l. p. 63 et Osannus anecd. Rom. p. 98 arbitrantur, subesse in Troadum scholiis reliquias commentariorum Aristophanis, quibus alia sint aliunde intermixta. mihi ut Schneidewino illa notatio in fronte fabulae etiam ad hypothesein pertinuisse videtur et ille titulus divisus fuisse hac ratione: Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ, cui inscriptioni iam subiunctum erat argumentum fabulae, et σχόλια εἰς τὸ δράμα τῶν τοῦ Εὐριπίδου Τρωάδων in fronte scholiorum posita, ut in aliis libris legimus σχόλια εἰς τὰς Τρωάδας. ceterum Schneidewinus argumentum, quod apposui, quamquam ultra enarrationem fabulae non excedens Aristophaneum putat esse. ego in eam magis inclinaverim sententiam, Aristophanis hypothesein in libris prorsus intercidisse et solum eius titulum relictum esse Ἀριστοφάνους γραμματικοῦ, qui facillime in unum coalescere potuit cum titulo scholiorum. quare totum hoc argumentum uncis inclusi.

δὲ κατοδυσραμένη καὶ τὸν Ἀστυάνακτα κηδεύσασα πρὸς τὰς Ὀδυσσεώς ἤχθη σκηναῖς, τούτῳ λατρεύειν δοθεῖσα.

desunt BCDEFG.]

XIX argumentum Hippolyti Euripideae.

C ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Τροίῳ.

D ἐδιδάχθη ἐπὶ Ἐπαμείνονος ἄρχοντος Ὀλυμπιάδι πζ' ἔτει δ'. πρῶτος Εὐριπίδης, δεύτερος Ἰοφῶν, τρίτος Ἴων.

F ἔστι δὲ οὗτος ὁ Ἰππόλυτος δεύτερος καὶ στεφανίας προσαγορευόμενος. ἐμφαίνεται δὲ ὕστερος γεγραμμένος· τὸ γὰρ ἀπρεπὲς καὶ κατηγορίας ἄξιον ἐν τούτῳ διώρεθωται τῷ δράματι. τὸ δὲ δράμα τῶν πρώτων³¹.

desunt ABEG.

XX argumentum Hecubae Euripideae.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν τῇ ἀντιπέραν τῆς Τροίας Χερρονήσῳ· ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐκ γυναικῶν αἰχμαλωτῶν Τρωάδων, συμπαθησοῦσων <Heimsoethius συμμαχισσῶν cod.> τῇ Ἑκάβῃ³².

desunt ABDEFG.

XXI argumentum Supplicum Euripideae.

C ἡ μὲν σκηνὴ (τοῦ δράματος ὑπόκειται) ἐν Ἑλευσίνι, ὁ δὲ χορὸς (συνέστηκεν) ἐξ Ἀργείων γυναικῶν, αἱ μὲν ἕτεραι ἦσαν <?> τῶν ἐν Θήβαις πεπτωκότων ἀριστέρων.

F τὸ δὲ δράμα ἐγκώμιον Ἀθηναίων.

desunt ABDEG.

XXII argumentum Iphigeniae Tauricae Euripideae.

A Ὁρέστης κατὰ χρησμόν ἐλθὼν εἰς Ταύρους τῆς Σκυθίας μετὰ Πυλάδου παρακινηθεὶς τὸ παρ' αὐτοῖς τιμώμενον τῆς Ἀρτέμιδος ξόانون ὑφελέσθαι προηρεῖτο. προελθὼν δ' ἀπὸ τῆς νεώς καὶ φανείς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἅμα τῷ φίλῳ συλληφθεὶς ἀνήχθη κατὰ τὸν παρ' αὐτοῖς ἐθισμόν, ὅπως τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἱεροῦ σφάγιον γένωνται. τοὺς γὰρ καταπλεύσαντας ξένους ἀπέσφαττον * * *

31 Ampla fabulae enarratio his anteposita habet colorem Byzantinum.

32 Vberrimam mythi enarrationem iure Thoma Magistro dignam censet Dindorfius.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Ταύροις τῆς Σκυθίας· ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ Ἑλληνίδων γυναικῶν, Θεραπεινίδων τῆς Ἰφιγενείας.

desunt BDEFG.

XXIII argumentum Cyclopi Euripideae.

A Ὀδυσσεὺς ἀναχθεὶς ἐξ Ἰλίου εἰς Σικελίαν ἀπερρίφη, ἐνθα ὁ Πολύφημος· εὐρὼν δὲ δουλεύοντας ἐκεῖ τοὺς Σατύρους οἶνον δοὺς ἄρνας ἡμέλλε λαμβάνειν καὶ γάλα παρ' αὐτῶν. ἐπιφανείς δ' ὁ Πολύφημος ζητεῖ τὴν αἰτίαν τῆς τῶν ἰδίων ἐκφορήσεως. ὁ Σειληνὸς δὲ τὸν ξένον ληστεύοντα καταλαβεῖν φησι ³³.

desunt BCDEFG.

XXIV argumentum Ionis Euripideae.

A Κρέουσαν τὴν Ἑρεχθίδος Ἀπόλλων φθείρας ἔγκνον ἐποίησεν ἐν Ἀθήναις· ἡ δὲ τὸ γεννηθὲν ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν ἐξέθηκε, τὸν αὐτὸν τόπον καὶ τοῦ ἀδικήματος καὶ τῆς λοχείας μάρτυρα λαβοῦσα. τὸ μὲν οὖν βρέφος Ἑρμῆς ἀνελόμενος εἰς Δελφοὺς ἤνεγκεν· εὐροῦσα δὲ ἡ προφήτις ἀνέθρεψε, τὴν Κρέουσαν δὲ Ξοῦθος ἔγημε. συμμαχήσας γὰρ Ἀθηναίοις τὴν βασιλείαν καὶ τὸν τῆς προειρημένης γάμον ἔλαβε δῶρον. τούτῳ μὲν οὖν ἄλλος παῖς οὐκ ἐγένετο, τὸν δ' ἐκτραφέντα ὑπὸ τῆς προφήτιδος οἱ Δελφοὶ νεωκόρον ἐποίησαν. ὁ δὲ ἀγνοῶν ἐδούλευσε τῷ πατρὶ * * *

C ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Δελφοῖς.

desunt BDEFG.

XXV argumentum Electrae Euripideae ³⁴.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν ὀρίοις

³³ Hanc mythis enarrationem omisit Schneidewinus.

³⁴ De hoc argumento dicit Kirchhoffius in Eurip. vol. II p. 524: *argumentum in codice esse videtur nullum, quum latinum a se ipso confectum praefixerit Victorius. itaque ne illa quidem, quae graeca latinis subiunxit idem e codice ducta putaverim. etiam personarum index in quo omissam esse Clytaemnestrae mentionem monuit Portus, ab ipso compositus videtur Victorio, non inventus in codice. fateor me nullam causam potuisse detegere, cur hoc argumentum in suspicionem vocaverit vir doctissimus. post fini-*

τῆς Ἀργείας γῆς, ὃ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ ἐπιχωρίων γυναικῶν.

desunt *ABDEFG*.

Argumentum Iphigeniae Aulidensis nullum est, Heraclidarum Helenae Herculis furientis non habent, unde Aristophanis disciplina cognosci queat.

Comparatis inter se quae in singulis argumentis servata, quae perdita sunt, hinc evadunt partium, quas statuimus numeri. rarissimae sunt notae, quibus quota quaeque sit fabula traditur, nam bis tantum hanc rem vidimus tactam in II IX. capita (*κεφάλαια*) quae dicuntur in septem extant argumentis II V XI XII XIII XV XVI, in octo didascalica III V IX XII XIII XIV XVI XIX, in totidem iudicia de praestantia fabularum II VI VIII IX X XIV XIX XXI. decies edocemur num eundem mythum alter poeta dramati suo substraverit in I II III IV V VI IX XI XIII XVI, quater decies fabula enarratur in I II III IV VI VII VIII IX XI XIV XVIII XXII XXIII XXIV, vices denique scaena describitur in II III V VI VII VIII IX X XI XII XIII XIV XVI XVII XIX XX XXI XXII XXIV XXV. unam partem, quam fuisse in argumentis Aristophaneis probabile est, indicem scilicet personarum³⁵, sciens omisi, cum nihil ad rem nostram faceret.

tum fol. 3 latinum argumentum in adversa folii 4 pagina argumentum et index personarum una cum novem primis fabulae versibus leguntur in editione Victoriana, ita ut credendum sit, ab hac pagina exhiberi verba codicis. id quoque parum probabile est, Victorium in conficiendo personarum indice Clytaemnestram omisisse.

35 Sic in argumento Eur. Electr. verba *προλογίζει δὲ ὁ αὐτοῦργός* personarum indici demum subiecta sunt. eandem sedem obtinent in arg. Herc. fur. verba *προλογίζει δὲ ὁ Ἀμφιτρώων*. cf. etiam argumentum Oeypodis Luciani, quod infra attuli.

Ex ratione, quae inter singulas argumentorum partes intercedit, in universum fortasse colligere licet, quo consilio et quem in finem sequioris aevi grammatici usi sint Aristophanis argumentis. quae cum essent condita ad omnes res illustrandas, quae non solum ipsi fabulae intellegendae necessariae essent, sed ad externam etiam dramatum historiam eorumque virtutes rectius aestimandas pertinerent, isti has res parum videntur curasse et eas solas ex argumentis excripsis, quae fabulas primum legenti inservirent, scaenae descriptionem dico et mythi enarrationem. at ne haec quidem intacta servarunt. de fabulae enarratione res est difficilior diiudicatu, cum breves sint et membratim concisae pleraeque, in aliis paullo fusius et copiosius res explanentur, quare dubium manet, quantum in amplificandis contrahendisve enarrationibus grammaticis, quantum Aristophani sittribuendum. in scaenae autem personarumque notationibus supersunt vestigia, quae extra omnem ponant dubitationem, quin genuinae non tam breves neque viles fuerint, quam pleraeque hodie extant. locum quidem, ubi fabula agitur, nisi paucis verbis et mira quadam omnium, quae vel tantillum ab ipso dramate abhorrerent, rerum negligentia non videtur enotasse Aristophanes. nam in plurimis argumentis nihil aliud est nisi *ὑπόκειται ἡ σκηνὴ ἐν Δελφοῖς* (XXIV) *ἐν Ἀργεῖ* (XVII) *ἐν Θήβαις* (XII), raro accuratius definitur urbs, ut legimus *ἐν Θήβαις ταῖς Βοιωτικαῖς* (II) et *ἐν Φεραῖς μὲν πόλει τῆς Θετταλίας* (IX), et vel in iis dramatis, ubi difficilior est breviter adumbratu, qui locus in scaena repraesentetur, gravissima quaeque sex septemve verbis perstringuntur, veluti in argumento Hecubae (XX) *ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν τῇ ἀντιπέραν τῆς Τροίας Χερρονήσῳ*. unum tantum exemplum, ubi non modo urbs sed pagus etiam templumque, quod in scaena conspicitur, descriptum est invenitur in argumento Oedipi Colonei (VII) *ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐν τῷ Ἰππῖῳ Κολωνῷ πρὸς τῷ ναῷ τῶν σεμνῶν*. vix est dubi-

tandum, quin ea, quae de singularum fabularum scaenis concise quidem at ita tamen monuit Aristophanes, ut plenam inde scaenae imaginem possent haurire, incuria demum librariorum vel qui argumenta excripserunt grammaticorum ad viles reliquias, quas hodie habemus, sint redacta. luculentum quoddam testimonium, quam incredibili negligentia argumenta Aristophanea excripta sint, (et vix opus est ei, qui illa perlustraverit, testimonio,) argumentum Persarum (XIII C) praebet, ubi ad indicandam scaenam gravissimum omisum est. nam si legitur καὶ ἔστιν ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος παρὰ τῷ τάφῳ Δαρείου, in propatulo est, praetermissum esse a librario urbis nomen, in qua tumulus Darii exstructus erat. Aristophanes scripsit ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Σοῖσοις π. τ. τ. Δ.

Non diversa ab ea ratione, qua has Aristophanis notas videmus mutilatas, alterum notarum genus in libris nostris decurtatum est. chori personae longe in plurimis hypothesebus praeter fixam formulam ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐκ duobus tantum verbis significantur veluti ἐπιχωρίων γερόντων (II) γυναικῶν πολιτῶν (III) Φοινισσῶν γυναικῶν (V) et quae sunt similia. in nonnullis autem paullo accuratius describuntur personae ut in arg. Philoctetae (XVI) ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐκ γερόντων, τῷ Νεοπτολέμῳ συμπλέοντων, in arg. Iph. T. (XXII) ἐξ Ἑλληνίδων γυναικῶν, Θερραπαιδῶν τῆς Ἰφιγενείας. fusius etiam notantur chori personae in arg. Hec. (XX) ὁ χορὸς συνέστηκεν ἐκ γυναικῶν αἰχμαλωτίδων Τρωάδων, συμπαθησοῦσων τῇ Ἑκάβῃ et Supplicum (XXI) ὁ χορὸς συνέστηκεν ἐξ Ἀργείων γυναικῶν, αἱ μητέρες ἦσαν τῶν ἐν Θήβαις πεπτωκότων ἀριστέων. sequitur ex his, ut Aristophanes non solum indicaverit, chorum constare ex his illisque personis, sed, quales illae essent, paucis etiam addiderit. neque his additis substituisse sed longius processisse Aristophanem, ita ut adumbraret etiam, qua ratione dramatis actioni interessent chori personae, ex his duobus exemplis et re et verbis plane gemellis licet concludere arg. Orestis (VI)

ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐκ γυναικῶν Ἀργείων ἡλικιωτίδων Ἠλέκτρας, αἱ καὶ παραγίνονται ὑπὲρ τῆς τοῦ Ὀρέστου πυνθανόμεναι συμφορᾶς, et arg. Alcestidis (IX): συνέστηκε δὲ ὁ χορὸς ἐκ τινων πρεσβυτῶν ἐντοπίων, οἱ καὶ παραγίνονται συμπαθήσοντες ταῖς Ἀλκήστιδος συμφοραῖς. certas formulas videmus vel in amplioribus expositionibus servatas. quare in his quoque de chori personis observationibus idem agnoscemus, quod in notis de fabulae scaena, pristina eas ubertate esse exutas.

De notatione personae, quae prologum recitat, ex ipsis argumentis Aristophaneis decerni nequit, utrum integra sit formula, quam uno excepto in omnibus legimus argumentis *προλογίζει δὲ . . .*, an haec quoque decurtata. in Persarum argumento (XIII) longior de diversis personis, quae apud Phrynichum in Phoenissis et apud Aeschylum in Persis prologi munere funguntur disputatio eadem clauditur formula *ἐνταῦθα δὲ προλογίζει χορὸς πρεσβυτῶν*. unum superest hodie exemplum, ubi pro trita illa formula amplior extat annotatio de prologi persona, at in argumento, quod in una certe parte a grammatico sequioris, ut videtur Byzantini, aevi nimis est dilatatum, quam quod in ordinem Aristophanearum hypothesium recipere possemus, Aiacis nimirum. in universum duae in hoc argumento discerni possunt partes et doctrina et dicendi genere diversae. Byzantinorum hominum verbositas conspicua est in ea parte, qua de mytho Aiacis agitur (apud Dindorf. p. 26, 3 — p. 27, 10) antiqui grammatici doctrina in iis, quae antecedunt quaeque sequuntur (p. 25, 7 — 26, 2; p. 27, 11 — 28, 4). de priore parte, quae ad inscriptionem fabulae pertinet, infra paucis dicendum erit, in posteriore Aristophanem cognoscemus ex nota, quae exhibita est in codice Parisino 2712 A: *ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ἐν τῷ νανστάθμῳ πρὸς τῇ σκηνῇ τοῦ Αἴαντος. προλογίζει δὲ ἡ Ἀθηνᾶ*. haec sunt Aristophanea, nisi quod post vocem *δράματος* intercidit *ὑπόκειται*. ceterum exemplum scaenae accuratius descriptae. reliqui

codices tres, quibus usus est Dindorfius, in priore enuntiati parte prorsus consentiunt cum A, pro *προλογίζει* δὲ ἰ' Ἀθηνᾶ habent: *δαμονίως δὲ εἰσφέρει προλογίζουσαν τὴν Ἀθηνᾶν. ἀπίθανον γὰρ τὸν Αἴαντα προϊόντα εἰπεῖν περὶ τῶν αὐτῷ πεπραγμένων, ὥσπερ ἐξελέγχοντα ἑαυτὸν. οὐδὲ μὴν ἕτερός τις ἠπίστατο τὰ τοιαῦτα, ἐν ἀπορρήτῳ καὶ νυκτὸς τοῦ Αἴαντος δράσαντος. θεοῦ οὖν ἦν τὸ τοιοῦτον διασαφῆσαι, καὶ Ἀθηνᾶς προκηδομένης τοῦ Ὀδυσσεώς, διό φησι 'καὶ πάλαι φύλαξ ἔβην τῇ σῇ πρόθυμος εἰς ὁδὸν κνηγία.'* num haec iam Aristophanes argumento suo addiderit hodie erui nequit. hoc tamen certissimum est, ex eius nota ortam esse illam expositionem, eum totam hanc quaestionem movisse. et qui moverit quaestionem, quis potest scire, quantum idem contulerit ad eam solvendam?

Maioris etiam momenti, quam scaenae et personarum notationes, quae quantum valuerint in scholia componenda mox apparebit, nostro proposito ipsa sunt de praestantia fabularum iudicia, quae Aristophanes argumentis suis immiscuit, breviora altera, altera ampliora. breviora iudicia certa quadam constantique formula, quod in Aristophane non mirum, prolata esse videntur ita ut quae de dramate praedicanda essent casu genetivo numeri pluralis exprimerentur. sic legimus in argum. Hippol. (XIX) *τὸ δὲ δρᾶμα τῶν πρώτων*, in arg. Androm. (X) *τὸ δὲ δρᾶμα τῶν δευτέρων*, in arg. Or. (VI) *τὸ δρᾶμα τῶν ἐπὶ σκηνῆς εὐδοκιμούντων*. similis quaedam formula in Salustii argumento Antigoniae legitur *τὸ μὲν δρᾶμα τῶν καλλίστων Σοφοκλέους* ³⁶. non inutiliter cum brevibus his de carminum virtute observationibus comparantur, quae in nonnullis argumentis comoediarum Aristophanis de ea-

36 Quae in Salustii argumento de mytho Antigoniae sequuntur ab aliis poetis aliter narrato et exornato nullam habent cum illo de praestantia fabulae iudicio necessitudinem, quare temere mihi videntur argumenta Aristophanis Salustiique in L esse secreta et Salustii nomen post illud iudicium ponendum.

dem re observata inveniuntur, haec quoque sine dubio ab Aristophane grammatico oriunda, veluti in arg. Acharn. I p. 1, 41 ed. Didot. τὸ δὲ δράμα τῶν εὖ σφόδρα πεποιημένων, in arg. Equitt. I p. 32, 36 τὸ δὲ δράμα τῶν ἄγαν καλῶς πεποιημένων, in arg. Nubb. III p. 77, 18 τὸ δὲ δράμα τῶν πάνν δυνατῶς πεποιημένων, quae in amplo recentioris grammatici arg. X p. 79, 2 repetuntur, in arg. Avv. I p. 209, 7 τὸ δράμα τοῦτο τῶν ἄγαν δυνατῶς πεποιημένων, in arg. Rann. I p. 273, 39 τὸ δὲ δράμα τῶν εὖ πάνν καὶ φιλολόγως πεποιημένων.

Atque hic locus videtur esse exhibendi notum illud Ocypodis Luciani argumentum, quod ad celebratissimas Aristophanis hypotheses per iocum esse assimilatum non vana est Schneidewini coniectura.

A Ὠκύπους Ποδαλειρίου καὶ Ἀστασίας υἱὸς ἐγένετο κάλλει καὶ δυνάμει διαφέρων, γυμνασίῳ τε καὶ κνηγεσίῳ μὴ ἀμελῶν, πολλάκις δὲ θεωρῶν τοὺς ἐχομένους ὑπὸ τῆς ἀτέγκτου Ποδάγρας κατεγέλα φάσκων, μηδὲν ὅλως εἶναι τὸ πάθος. ἡ θεὸς τοίνυν ἀγανακτεῖ καὶ διὰ ποδῶν εἰστρέχει. τοῦ δ' εὐτόνως φέροντος καὶ ἀρνούμενου ἔπιτιον ὅλως τίθῃσιν ἡ θεός.

C ἡ μὲν σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν Θήβαις· ὁ δὲ χορὸς συνέστηκεν ἐξ ἐπιχωρίων ποδαγρῶν συνελεγχόντων τὸν Ὠκύπουν ³⁷.

F τὸ δὲ δράμα τῶν πάνν ἀστείων.

C τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα. Ποδάγρα Ὠκύπους Τροφεὺς Ἰατρός Πόνος ἄγγελος. προλογίζει δὲ ἡ Ποδάγρα.

Quae licet non omnes argumentorum Aristophaneorum partes complectantur, nam desunt didascalica capitula notatio, num alter poeta eandem fabulam tractaverit, numerus denique dramatis, eae igitur partes, quibus vix ulla hypothesis caruerit, opportune tamen testantur, de praestantia carminum dixisse in argumentis Aristophanem.

³⁷ Notatu dignum, etiam in hac hypothesis addita esse, quid agerent chori personae, quod supra contendi in omnibus argumentis Aristophanis significatum fuisse.

Brevibus his iudiciis ea quoque annumeranda sunt, quae de iis fabulis tulit Aristophanes, quarum eventus a tragica severitate alienus esse videretur. haec non minus certa formula fuisse astricta, quam quae modo apposuimus, ex duobus quae servata sunt exemplis licet colligere, in argum. Or. (VI) τὸ δὲ δρᾶμα κωμικωτέραν ἔχει τὴν καταστροφὴν, et in arg. Alcest. (IX) τὸ δὲ δρᾶμα κωμικωτέραν ἔχει τὴν καταστροφὴν. at breviora haec iudicia non ab ipso Aristophane tam arctis finibus circumscripta fuisse, quam quibus nunc ea videmus coercita, huius rei documento est argumentum Andromachae (X), quod supra emendatius, quam adhuc ferebatur exhibui. nam ut ab omnibus editoribus sine ulla, ut videtur, corruptelae, cui obnoxium est, suspitione editum est Aristophanem mirum nobis et parum prudentem iudicem declarat; mirum, quoniam fabulam, cuius omnes fere partes non mediocri effert laude, secundi ordinis esse iudicat, parum prudentem, quoniam scaenas nonnullas dramatis praedicat, quas vel caecus quidam artis Euripideae amator vix tolerabiles habeat nedum praedicet. exemplum praebet Hermionae oratio, de qua Aristophanes: ρῆσις τὸ βασιλικὸν ὑποφαίνουσα. bis longiorem recitat sermonem Hermiona alterum initio fabulae adversus Andromacham (v. 147 sqq. Nck.) alterum in fine (v. 920 sqq.). quorum priorem cum Aristophanes commemoret verbis ὁ πρὸς Ἀνδρομάχην λόγος οὐ κακῶς ἔχων apparet, illo iudicio eum ad posteriorem spectasse. in quo si regium morem ingeniumque quaesiveris eximie eris falsus. Hermiona Andromacham aemulam, quam Troia secum duxerat Neoptolemus concubinam, de medio tollere conata quominus perpetret facinus interveniente Peleo impeditur. iam ab irato marito, qui ipsa Hermiona teste Andromacham magis adamaverat, quam legitimam uxorem, iustam expectans poenam in oratione illa omnem angorem suum metumque Oresti et choro patefacit 'iure me perdet Neoptolemus! quid habeo, quo me excusem? mitte me, o Juppiter gentilici, in terram remotissimam aut

in patriam! si domum redierit maritus necabit me turpissime aut servitutem servibo aemulae, cuius domina eram antea. et cur peccavi? perdidierunt me malignae mulieres in Andromacham me dolosis excitantes verbis. quarum perniciosis consiliis obedientem me praestans omni priore fortuna sum privata. quare, non semel dico, marito, qui quidem sunt prudentes, non debent mulieres aedibus excipere, nam hae malorum magistrae!' num talia reginae sunt an mulierculae misere anxiae et a marito verbera pertimescentis? nihilo melius res se habet in sermone, quo in ipsam Andromacham invehitur Hermiona. quae excogitari queunt opprobria maledicta convicia, haec in eam fundit. Andromachae incantamentis effectum esse, ut invisa ipsa esset marito, ut fetu non gravesceret venter. at daturam esse Andromacham gravissimam poenam. tum enumerat cruciatus, quibus afficere velit aemulam, et postremum haec inaudita opprobria in 'barbarum genus' cumulat (v. 173 sqq.):

πατήρ τε θυγατρὶ παῖς τε μητρὶ μίγνυται
κόρη τ' ἀδελφῶ, διὰ φόβου δ' οἱ φίλτατοι
χωροῦσι, καὶ τῶνδ' οὐδὲν ἐξείργει νόμος.

quis de tali reginae Hermionae oratione iudicasse Aristophanem sibi persuadeat: καὶ ὁ πρὸς Ἀνδρομάχην λόγος οὐ κακῶς ἔχων? ut equidem restitui argumentum recepta cod. Pal. G. scriptura ὁ πρὸς Ἀνδρομάχην λόγος οὐ καλῶς ἔχων et mutata voce, quam omnes praebent libri, ὑφαίνουσα in ὑφαιροῦσα, omnia plana sunt et recta.

Aristophanes laudat quidem Andromachae, fabulae secundi ordinis, prologum lucidum pulchreque dictum et elegias threni, at vituperat orationem Hermionae, quippe quae regiam tollat maiestatem, et contumelias eius in Andromacham missas. Peleum contra, qui Andromacham removeret, bene esse inductum. hoc prudens est iudicium, iustum et Aristophane dignum, cuius acutum et concisum genus dicendi nemo non persentiscet. at quod maioris momenti nobis est, ex argumento ita restituto id praeterea

percipimus fructus, ut unum certe illorum iudiciorum genus, quae Aristophanes de virtutibus fabularum hypothesebus suis addidit, nova prorsus et clarissima luce videamus collustratum. si qua fabula ita fuerit comparata, ut eam Aristophanes sive propter universam indolem sive propter singularum scaenarum compositionem in numerum earum relegendam esse censeret, quas secundi ordinis esse iudicaret (*τὸ δρᾶμα τῶν δευτέρων*), iudicium eo probabat, ut enumeratis scaenis, quae ipsi non displicerent, eas adderet, quas his illis causis commotus a tragoediae sublimitate alienas putaret. et in hac quoque certa quadam formula usus esse videtur Aristophanes, ea nempe, quae ex universa significatione *τὸ δρᾶμα τῶν δευτέρων* ultro fluxit: *ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει*.

Quodeiusmodi argumentorum indoli altius perspicuendae ex certo hoc testimonio eruimus, id in fixa illa norma, ad quam Aristophanes fabulas solet recensere, reliquis argumentis coniectura licebit vindicare, perbrevia scilicet illa iudicia amplificata fuisse iis additis, quae aut laudem aut vituperium fabulae comprobarent. in dramaticis primi ordinis (*τὸ δρᾶμα τῶν πρώτων*) ipsum Andromachae, quod vulgo ferebatur, argumentum normam praebere potest, ad quam enumeratae fuerint virtutes singularum scaenarum. in iis, quorum exitus comoediae magis propria dicitur (*τὸ δρᾶμα κωμικωτέραν ἔχει τὴν καταστροφὴν*) non aliter atque in dramaticis *τῶν δευτέρων* eas scaenas probabile est fuisse significatas, quae ex sententia Aristophanis comoediae prae se ferrent colorem. id sane vel ex decurtatis nostris argumentis cognosci potest, non satis habuisse Aristophanem in universum de praestantia fabularum monere, sed de singulis quoque scaenis personisve eum iudicasse. veluti in argum. Orest. (VI) praeter iudicium de comico fabulae exitu haec extant: *τὸ δρᾶμα τῶν ἐπὶ σκηνῆς εὐδοχιμούντων, χεῖριστον δὲ τοῖς ἡθροσι. πλὴν γὰρ Πυλάδου πάντες φαῦλοι*. etiam ampliora de singulis scaenis leguntur in argg. Oed. Col. (VIII) et

Agam. (XIV). de his iudiciis tenendum est, non certis ea fuisse astricta normis formulisve, sed pro varietate rerum modo uberiora modo tenuiora fuisse. notandae denique sunt eae observationes, quibus quem finem spectet fabula edoceamur. eiusmodi brevior legitur in arg. Supplic. (XXI) τὸ δὲ δράμα ἐγκώμιον Ἀθηναίων, amplior in arg. Oed. Col. (VIII).

His, quae de arte in tragoediis conspicua ex ipsis Aristophaneis hausta sunt hypothesibus, unum subiungam locum, quem ἀδέσποτον inter argumenta Euripidis Phoenissarum traditum auctori suo iam reddere, ut spero, licebit. Dindorfius scholl. Eur. vol. III p. 5 quarto loco hoc argumenti alicuius fragmentum exhibet: τὸ δράμά ἐστι μὲν ταῖς σκηникаῖς ὄψεσι καλὸν, ἐπεὶ ³⁸ καὶ παραπληρωματικόν· ἢ τε ἀπὸ τῶν τειχέων Ἀντιγόνη θεωροῦσα μέρος οὐκ ἔστι δράματος, καὶ ὑπόσπονδος Πολυνείκης οὐδενὸς ἔνεκα παραγίνεται, ὅ τε ἐπὶ πᾶσι μετ' ὧδῆς ἀδολέσχον φυγαδενόμενος Οἰδίπους προσέρραπται διὰ κενῆς. ipsa materia, membratim concisa oratio admodum similis eius, quam in argumento Andromachae deprehendimus, iudicii denique acumen suadent fragmentum illud locum habuisse in Aristophanis hypothesi. quod extat argumentum Phoenissarum mirum in modum mutilatum nihil habet de tragoediae praestantia observatum.

Iam cum de iis partibus argumentorum, quae didascalica continent et numerum fabularum, nihil habeam, quod doctae Schneidewini commentationi addam, de ea autem, qua eiusdem mythi fabulae diversorum poetarum inter se comparantur, infra paucis sim disputaturus, necesse est,

38 Ἐπεὶ καὶ vel ἐπεὶ δὲ καὶ codd., quod corruptum. ἔτι δὲ vel ἔστι δὲ coniecit Kirchhoffius. equidem gravius puto hoc loco esse peccatum. expectatur aliquid, quod ταῖς σκηникаῖς ὄψεσι sit oppositum, veluti in arg. Or. ἐπὶ σκηνῆς et τοῖς ἡθεσι inter se opponuntur. quare ante ἐπεὶ lacuna statuenda. Heimsoethius mavult ἔχει δὲ καὶ pro ἐπεὶ δὲ καὶ.

priusquam vestigia persequar, quae in scholiis Aristophaneae disciplinae appareant, eos viros verbo tangam, quos ante Aristophanem hypothesebus conficiendis operam dedisse inde constat, quod eorum mentio fit in argumentis.

De Glaucō Rhegino, qui in argumento Persarum commemoratur ἐν τοῖς περὶ Ἀσχύλου μύθων, nihil certi est traditum, unde cognosci possit, quantum ex eius libro περὶ ἀρχαίων ποιητῶν τε καὶ μουσικῶν conscripto Aristophanes in usum suum converterit.

Paullo certius, quam adhuc factum est, adumbrare posse mihi videor, quae ratio inter Dicaearchi Aristophanisque intercesserit argumenta. Dicaearcho, quem hypotheses confecisse disertum extat Sexti Empirici testimonium adv. math. p. 697 Bekk. ὑπόθεσις πολλαχῶς μὲν καὶ ἄλλως προσαγορεύεται καθ' ἓνα μὲν τρόπον ἡ δραματικὴ περιπέτεια, καθὸ καὶ τραγικὴν καὶ κωμικὴν ὑποθέσιν λέγομεν καὶ Δικαιάρχου τινὰς ὑποθέσεις τῶν Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους μύθων, in codice Florentino plutei XXXII n. 2 duo argumenta tribuuntur Medae et Alcestidis. at de priore sublesta fit fides libri, cum in ipso argumento ad finem Dicaearchus una cum Aristotele laudetur. quare qui Dicaearchum auctorem servari vult, cum Dindorfio statuere debet, inde a verbis τὸ δρᾶμα δοκεῖ (vol. III p. 2, 11) alterius grammatici incipere expositionem. quae Dicaearcho relinquuntur praeter enarrationem fabulae sat perspicuam et concisam observationes continent de mytho Medae et Iasonis a variis poetis historicisque vario modo relato. e poetis nominantur Simonides, qui νόστους scripsit, Aeschylus, ex historicis Pherecydes Staphylus. Alcestidis argumentum non habet cur Dicaearchi auctoritatem in suspensionem vocemus. quod cum nihil contineat nisi enarrationem fabulae non dissimilem quidem alteri, de indole hypothesisum a Dicaearcho confectarum materiisque ab eo tractatis novi quidquam inde non percipimus. ter praeterea commemoratur Dicaearchus in argumentis tragoediarum, semel in hypothesi

Ranarum. in argumento Oedipi Regis, quo de inscriptione fabulae agitur, Dicaearchus laudatur testis, Sophoclem cum hanc fabulam doceret victum esse a Philocle (II p. 12 Dind.) *χαριέντως δὲ ΤΥΡΑΝΝΟΝ ἅπαντες αὐτὸν ἐπιγράφουσιν, ὥς ἐξέχοντα πάσης τῆς Σοφοκλέους ποιήσεως, καίπερ ἡττηθέντα ὑπὸ Φιλοκλέους, ὥς φησι Δικαίαρχος.* in Aiakis argumento traditur Dicaearchus inscripsisse hanc tragoediam *Αἴαντος Θάνατος*, eique opponuntur didascaliae, in quibus merum Aiakis nomen dramati sit praefixum (II p. 26 Dind.) *Δικαίαρχος δὲ ΑἴΑΝΤΟΣ ΘΑΝΑΤΟΝ ἐπιγράφει. ἐν δὲ ταῖς διδασκαλίαις ψιλῶς ΑΙΑΣ ἀναγγράσσεται.* similis est ratio in argumento Rhesi ampliore (secundo Dindorfii). ibi de difficili illa quaestione, num Euripidea sit Rhesus haec leguntur: *τοῦτο τὸ δῶμα ἔνιοι νόθον ὑπενόησαν, Εὐριπίδου δὲ μὴ εἶναι· τὸν γὰρ Σοφοκλεῖον μᾶλλον ὑποφαίνει (ὑποφαίνειν;) χαρακτῆρα. ἐν μέντοι ταῖς διδασκαλίαις ὥς γνήσιον ἀναγγράσσεται, καὶ ἡ περὶ τὰ μετάρσια δὲ ἐν αὐτῷ πολυπραγμοσύνη τὸν Εὐριπίδην ὁμολογεῖ. πρόλογοι δὲ διττοὶ φέρονται. ὁ γοῦν Δικαίαρχος ἐκτιθεὶς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ρήσου γράφει κατὰ λέξιν οὕτως ἔνν εὐσέληνον φέγγος ἢ διφρήλατος — καὶ ἐν ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων ἕτερός τις φέρεται πρόλογος κτλ.* praecedit his verbosa fabulae enarratio. ex Dicaearcho, qui laudatur ubi de duplici fabulae prologo sermo est, ea quoque sumpta esse, quae de dramate suppositicio disputarentur recte statuit Kirchhoffius, qui primus accuratius de hoc argumento egit in Philologi vol. X p. 559 sqq. nam eodem modo, quo in argumento Aiakis Dicaearcho opponuntur didascaliae, hic ex didascaliis refutatur sententia eiusdem, qui postea nominatim laudatur. veluti idem, qui haec excerpserit, primum in universum refert *πρόλογοι δὲ διττοὶ φέρονται* et tum deum addit *ὁ γοῦν Δικαίαρχος κτλ.* didascalias ipsas huic compilatori non in promptu fuisse, idem observavit Kirchhoffius; at quod vir doctissimus in simplicissimam coniecturam, ex Aristophanis argumento eas compilatorem derivasse, monet, earum non mentionem fieri in Aristophanis argumento,

nullam habet cogendi vim, cum, etiamsi desunt didascalica in nostro Aristophanis argumento mutilo et decurtato, certe in genuino illo non defuerint. impugnatum esse et aliis in rebus Dicaearchum ab Aristophane ex Athenaei loco III p. 85 F constat: ὁ δὲ Ἀριστοφάνης γράφει ἀντὶ τοῦ λέπας χέλυσ, καὶ φησιν οὐκ εὖ Δικαίαρχον ἐκδεξάμενον λέγειν τὰς λεπάδας. quae si recte sunt disputata in argumento Rhesi haec sunt derivata ex Aristophane: ἐν μέντοι ταῖς διδασκαλίαις ὡς γνήσιον ἀναγέγραπται, καὶ ἡ περὶ τὰ μετάρσια δὲ ἐν αὐτῷ πολυπραγμοσύνη τὸν Εὐριπίδην ὁμολογεῖ. quibuscum conferatur scholion Alc. 962 ἐγὼ καὶ διὰ μούσας: ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ προσώπου τοῦ χοροῦ βούλεται δεῖξαι ὅσον μετέσχε τῆς παιδείσεως· καὶ περὶ μετεώρων ἐφρόντισα, οἷον ἡστρολόγησα, καὶ ὁρμὴν ἐπὶ τούτῳ ἔσχον. ceterum is, cui secundum debemus Rhesi argumentum, non censendus est ipso Dicaearchi libro usus esse; potuit de huius sententia certior fieri ex Aristophane, quem non modo contradixisse Dicaearcho, sed quae vera et utilia praeberet, in sua argumenta recepisse ex hac Ranarum hypothesis luculenter mihi videtur apparere (p. 273, 9 Didot.) τὸ δὲ δρᾶμα τῶν εὖ πάνν καὶ φιλολόγως πεποιημένων. ἐδιδάχθη ἐπὶ Καλλίου τοῦ μετὰ Ἀντιγένη διὰ Φιλωνίδου εἰς Αἴθραια. πρῶτος ἦν· δεύτερος Φρύνηχος Μούσαις· Πλάτων τρίτος Κλεοφῶντι. οὕτω δὲ ἐθανμάσθη τὸ δρᾶμα διὰ τὴν ἐν αὐτῷ παράβασιν, ὥστε καὶ ἀνεδιδάχθη, ὡς φησι Δικαίαρχος. haec Aristophanea esse in propatulo est. fortasse ex eodem Dicaearcho sumpta sunt quae leguntur in arg. Antig. φασὶ δὲ τὸν Σοφοκλέα ἠξιώσθαι τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας, εὐδοκιμήσαντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης.

Ceterum admodum est probabile praeter Dicaearchi argumenta Aristophanem etiam librum eius περὶ ἀγῶνων in usum suum convertisse. immo ex Dicaearchi opere περὶ Ἑλλάδος βίου non nulla profecisse argumentorum scriptores testatur arg. Med. I: τὸ δρᾶμα δοκεῖ ὑποβαλέσθαι παρὰ Νεόφρονος διασκευάσας, ὡς Δικαίαρχος ἐν τῷ περὶ Ἑλλάδος βίου καὶ Ἀριστοτέλης ἐν ὑπομνήμασι. quan-

tum *ὑπομνήματα* Aristotelis, qui praeter Glaucum et Dicaearchum ex iis, qui ante Aristophanem vixerunt, unus memoratur, in Aristophanis argumenta edenda valuerint, hodie erui non potest. Schneidewino Aristoteles et qui erant ab eo in didascalicis contrahendis videntur acquievisse. id contra et per se expectandum erat et variis exemplis probatur, Aristophanis observationes de arte tragica factas haud raro in unum convenire cum iis, quae de universa arte poetica in libro superstite praecipit Aristoteles. nam ut huius praecepta derivata sunt ex amplissimo ipsarum tragoediarum studio cum quaestionibus de universis artis legibus coniuncto, ita is in singulis singularum fabularum locis usum et consuetudinem poetarum notavit eorumque de arte iudicium tulit. quare quae ex Aristotelis libro adscisci possunt ad explicanda scholia vel argumenta utilia, suo quaeque loco enotavi.

Ceteri similium rerum scriptores veluti Heraclides Ponticus, quem Euripidis *κεφάλαια* conscripsisse scita est Adolphi Trendelenburgi coniectura eaque Schneidewino probata, Theophrastus Asclepiades Tragilensis, Hieronymus Rhodius, Callimachus, quorum fragmenta Muellerus Nauckius Schneidewinus alii collegerunt, in argumentis non nominantur, quare quid iis debuerit Aristophanes certo ostendi nequit ³⁹.

39 De Salustio, cui in libris tribuuntur argumentum secundum Antigoniae et quartum Oedipi Colonei et qui, ut nomen docet, Romanus est multo inferioris Aristophane aetatis, non est, cur repetam, quae Schneidewinus et Dindorfius monuerunt. id unum addam, argumenta illa inter se mirum in modum dissimilia esse. nam cum in argumento Antigoniae, quod ex optimae doctrinae fontibus hausisse Salustium docet, varii qui apud Ionem Mimnermum poetas tragicos feruntur mythi de Antigona et Ismena docte exponuntur breviterque fabulae Sophocleae *κεφάλαια* perstringuntur, argumentum Oedipi nihil continet nisi amplam primae dramatis scaenae enarrationem, cui nescio quo sententiarum nexu iudicium additur

Quousque igitur nos possumus progredi in perscrutandis harum litterarum incunabulis, Aristophanes Byzantius is est, qui primus inter grammaticos ad artem poetarum scaenicorum aestimandam animum adverterit eamque certa quadam norma explicuerit non ad diiudicandas quaestiones criticas, nam hoc iam ante eum in Homero praecipue factum videmus, aut ut narratiunculas referret, quae splendida ingenii opera ex externo apud multitudinem successu aestimata celebrarent, sed ut sibi aliisque virtutes pariter atque vitia fabularum ante oculos poneret, quo singula quaeque rectius intellegerentur. et sat ampla est rerum multitudo, quas ad artem spectantes vel in exiguis illius reliquiis tractatas repperimus. comparantur fabularum, in quibus idem repraesentatur mythus, oeconomia ab aliis poetis aliter instituta, disputatur de prologo, significatur paucis exitus dramatis, notantur singulae scaenae tam praeclarae et admiratione dignae, quam minus perfectae et vitiosae, observatur de personarum moribus et ipsorum actorum et eorum, ex quibus chorus compositus est, tangitur etiam, quem finem spectet drama, assignantur denique fabulae pro sua quaeque praestantia certis quibusdam classibus.

Iam nostrum est quaerere, num in argumentis recentiorum grammaticorum scholiisve eadem quaestiones inveniantur institutae, quas ab Aristophane partim motas partim solutas videmus. quas si invenerimus, habebimus etiam, ad quemnam auctorem eas referamus.

ἄφατος δέ ἐστι καθόλου ἡ οἰκονομία ἐν τῷ δράματι, ὥς οὐδενὶ ἄλλου σχεδόν, quod ex breviori Aristophanis fluxit τὸ δὲ δράμα τῶν θαυμαστών.

VITA

Natus sum Guilelmus Gustavus Adolfus Trendelenburg Brombergae die X m. Augusti anni h. s. XLIV Henrico et Augusta parentibus. patris iam ante complures annos morte mihi erepti memoriam semper pio animo colam. fidei addictus sum evangelicae. litterarum rudimentis imbutus patriae urbis gymnasium, quod Deinhardtio directore laetissime floret, per decem annos frequentavi, donec auctumno anni LXII maturitatis testimonio instructus Berolinum me contuli. ibi duce et magistro Adolfo Trendelenburg, avunculo dilectissimo, studiis philosophicis philologicisque per quater sex menses me dedi et prodcentes audivi vv. ill. Boeckhium Hauptium Mommsenium Trendelenburgum, nec non interfui exercitationibus philosophicis, quibus Adolfus Trendelenburgus moderatur. Berolino relicta amoenam adii litterarum universitatem Rhenanam auctumno a. LXIV ibique per quinquies sex menses scholas frequentavi, quas habuerunt vv. cl. Otto Iahnus Maurenbrecherus Ritscheli Schaeferus Springerus Vsenerus. Ottonis Iahnii erga me benevolentia factum est, ut, qui coeperam uni iam philologiae operam navare, in seminarium regium philologicum reciperer, cuius per ter sex menses sodalis fui ordinarius; idemque Iahnus benigne concessit, ut exercitationibus ar-

chaeologicis vires tentarem. quibus viris omnibus ut semper habeo memoriam gratam, ita prae ceteris incomparabili benevolentia me sibi devinxerunt Adolfus Trendelenburgus et Otto Iahnus, qui quantopere et docendo et suadendo studia mea auxerint, magis sentire animo, quam profiteri possum verbis.

SENTENTIAE CONTROVERSAE

1. Hesiodi opp. et dd. v. 94

ἀλλὰ γυνὴ χεῖρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελούσα
 pro *χεῖρεσσι* scribendum est *χείλεσσι*.

2. Aeschyli Perss. vv. 237 et 238 Dind. collocandi sunt
 post v. 240.

3. Sophoclis Oed. Col. vv. 337 — 341 Bergk. histrioni
 debentur.

4. Lysiae or. XII § 24 verba *περὶ τούτου* delenda sunt.

5. Lysiam Isocrate minorem esse natu testis locuples
 est Cicero in Brut. cap. 9, 35.

6. Platonis Theaet. p. 172 E inter verba *οἱ δὲ* et *λόγοι*
 inserenda est vox *δούλου*.

7. Lucreti lib. I 486

sed quae sunt rerum primordia, nulla potest vis
stinguere: nam solido vincunt ea corpore demum
pro demum restituerim letum.

8. Senecae controv. I 3, 4 Burs. '*nilhil putabam amplius*
adici posse audaciae istius, quam quod illa in cruce
Vestam nominaverat' vocabulum *cruce* in *caute*
mutandum est.

9. Francogallicae loco lingua Anglica in gymnasiis do-
 cenda est.